1912. N°. 188. Woensdag 14 Augustus. 17e Jaargang

HET NIEUWS VAN DEN DAG

VOOR NEDERLANDSCH-INDIË.

Hoofdredacteur: K. WYBRANDS.
Redacteur: G. WYBRANDS.
Telefoonnummer stad 168.
Koningsplein-Zuid hoek Gang Holle, tel. 471

REDACTIE: Telefoon No. 168.
ADMINISTRATIE: „ „ 188.
Telegram-adres: „DAGNIEUWS".

VERSCHIJNT DAGELIJKS, Zon- en Feestdagen uitgezonderd.
Abonnementsprijs, bij vooruitbetaling f 4.50 per 3 maanden.
Men abonneert zich voor volle kwartalen.

Bureau: KALI BESAR (Westzijde), BATAVIA.

Uitgevers: DE N. V. MAATSCHAPPIJ TOT EXPLOITATIE VAN DAGBLADEN enz.

Dit nummer bestaat uit vier bladen.

Sluiting der mails.

Hollandsche: 15 Augustus.
Fransche: 16 Augustus.

Agenda.

Vrijdag, 16 Augustus.
Schouwburg: Concert te geven door Maestro Paci met medewerking van de stafmuziek, te 9.15 uur.

Eerste Blad.

NEDERLANDSCH-INDIE.

BATAVIA, 14 Augustus 1912.

Inhoud.

De openstelling van Djambi.

Eergisteren bespraken wij de voorwaarden waarop de Regeering bereid is concessie te verleenen voor de exploitatie van Djambi, en de uiterst naieve opvattingen van de *Java bode* over die aangelegenheid.

Het blad blijkt nog véél naiever te zijn dan wij eerst hadden gedacht. Kinderlijk, onbeholpen naief! En met een zakenkennis! Neen maar!!

„De concessievoorwaarden zijn zoo gesteld — begint de *Javabode* te vertellen, — dat ook kleine maatschappijen mede kunnen dingen en verwacht kan worden, dat het aantal mededingers naar deze concessie groot zal zijn. In verband hiermede kan ook de oprichting van nieuwe maatschappijen tegemoet worden gezien, wier doel het zal zijn de terreinen in handen te krijgen."

Kleine maatschappijen zullen dus worden opgericht. Wel, een maatschappij die een oliebedrijf wil beginnen, kàn niet klein zijn.....

De *Javabode* zegt het trouwens zèlf: „Zal zij — de maatschappij die Djambi gaat exploiteeren, — haar olie zelf op de wereldmarkt brengen, waarvoor zij eene vloot noodig heeft,"....

Een maatschappij die een vloot bezit, en moet bezitten, kan toch immers geen klein concern zijn!

Een paar regels verder vertelt de *Javabode* voorts dat de Dordtsche petroleum maatschappij de concurrentie niet kon volhouden en gedwongen werd zich in de armen te werpen van de Koninklijke. De Dordtsche was dus blijkbaar niet groot genoeg om zelfstandig te blijven.

En toch bedroeg het kapitaal dier vennootschap f 30.000.000.

Noemt de *Javabode* dat soms óók nog „een kleine Maatschappij"?

De „Moeara Enim", — kapitaal f 7.500.000, — de „Moesi Ilir", — kapitaal 20.000.000 francs, — de „Sumatra Palembang", — kapitaal f 7.000.000, — de „Perlak", de „Zuid Perlak", en zoovele andere, zij alle waren niet in staat hare zelfstandigheid te bewaren, zij alle werden opgeslokt door de zoogenaamd — Hollandsche, in waarheid Engelsch-Fransche trust: de „Koninklijke."

Over de manieren welke bij dat opslokken werden gebezigd, over de daarbij gebezigde kunstgrepen, zullen wij maar niet uitweiden. Die waren zeker niet beter dan die van de *Standard Oil Cy*, op welke thans met zooveel deugdzame verontwaardiging wordt afgegeven.

Het benoemen van een heel groot bestuur voor de genaaste maatschappijen, met een heele boel commissarissen en heel groote tantièmes, ziedaar één der middelen. De „Dordtsche", bijv., heeft behalve de twee directeuren, niet minder dan negen commissarissen, en met z'n elven heeft dat bestuur niets te doen dan: het beheeren van aandeelen in de „Koninklijke" en de „Shell"...

Dat er nieuwe, kleine, maatschappijen zouden worden opgericht om in te schrijven, is dan ook een praatje. De maatschappij welke wil mededingen, moet zijn een groot concern, wil zij niet al spoedig genoodzaakt zijn het voorbeeld te volgen van al de andere, in de Koninklijke opgegane vennootschappen.

Intusschen is het niet onbelangrijk om even op te merken, dat in den beginne van de „Koninklijke" steeds werd vooropgesteld het nationale karakter dier onderneming.

Het Nederlandsche van die Maatschappij werd altijd met reusachtig aplomb uitgespeeld tegen het gevaarlijke buitenlandsche van andere vennootschappen.

Toen is er eens een boekje opengedaan over dat „nationale" van de „Koninklijke", waaruit bleek dat, wanneer er van „stroomannen" sprake was, het heele Bestuur van de „Koninklijke" eigenlijk uit stroomannen was samengesteld.... De Heer Deterding moge zoo vaderlandlievend zijn als hij wil, onbaatzuchtig, royaal, begaafd met alle mogelijke echt-Hollandsche deugden, maar hij is toch niet anders dan de uitvoerder van de wil van enkele geld-reuzen in het buitenland. Hij doet, wat die hem zeggen dat hij doen moet.

Dat „nationale karakter" bleek dus niet houdbaar, en het wordt dan ook al losgelaten. Ziehier:

„Het nationaal karakter moet bij het geven van de Djambi terreinen niet op den voorgrond staan, — zegt de *Javabode* nu, — maar wel de overweging, of men voldoende in staat is de monopolisatie van het petroleumbedrijf in Indië tegen te gaan."

Wat dat monopoliseeren betreft, verwijzen wij naar het hierboven gegeven, lang niet volledige lijstje van door de „Koninklijke" aan zich getrokken maatschappijen...

Verder heet het in de *Javabode*:

„In petroleumkringen intusschen acht men het onmogelijk, dat de Regeering zulke voorwaarden en zulke bepalingen kan uitdenken, dat de exploitatie van de Djambi terreinen steeds een nationale onderneming blijft.

Zeker, de concessie-aanvragers kunnen Nederlanders zijn, maar wie kan garandeeren en op welke wijze zou dat moeten geschieden, dat de aandeelen der maatschappij die de concessie krijgt, niet in handen zijn van niet Nederlanders. Zelfs al zou de Gouverneur-Generaal optreden als president-commissaris van de maatschappij, dan nog zou niet verhinderd kunnen worden, dat direct of indirect vreemdelingen bezitters van de aandeelen zijn."

De draai wordt werkelijk niet slecht genomen!

Eerst heette het: de „Koninklijke" komt eerder in aanmerking, wànt de „Koninklijke" is eene nationale onderneming, nu luidt de uitspraak reeds: het nationale karakter der onderneming kan niet gewaarborgd blijven!

Het eenige argument dat thans nog over blijft, waarom de „Koninklijke" Djambi wèl moet hebben, en de „Koloniale" niet, is dat de laatste vennootschap eene branche zou zijn van de *Standard Oil Cy*, en die wil de Regeering niet:

„Intusschen gelooft men dat wanneer de Regeering eenig vermoeden heeft, dat de *Standard Oil Company* achter een concessie-aanvrager zit, zij er zeker niet toe zal overgaan aan dezen aanvrager de terreinen van Djambi aftestaan", zegt de *Javabode*.

Ten eerste is die relatie niet bewezen, en voorts wordt ze zeer sterk ontkend, maar bovendien, zouden de ophemelaars van de „Koninklijke", die gaandeweg reeds zoo veel hebben moeten prijsgeven van hetgeen door hen over die maatschappij werd beweerd, wel kans zien om op te geven, waarin de *Standard Oil*-manieren zich òngunstig onderscheiden van die „der Koninklijke"?

In welk opzicht wordt het publiek, — en het gaat toch immers om de belangen van het petroleum-gebruikende Indische publiek en niet om die van een paar aandeelhouders in Holland, — door de „Koninklijke" coulanter en billijker behandeld dan door de Amerikaansche trust?

In geen enkel! zouden wij zeggen.

Oók al werd Djambi aan de *Standard Oil* zèlf afgestaan, dan nog, gelooven wij, zou het Indische publiek daarvan geen last ondervinden; wel voordeel, door de fellere concurrentie welke dan zou worden gevoerd. En dan zouden de „Koninklijke", en de „*Shell*" en de „*Asiatic Petroleum Coy*", en de „*Anglo Saxon*", en hoe al die andere „nationale" aanhangsels van de „Nederlandsche" maatschappij meer heeten, zoowel als de *Standard Oil*, maar een paar procenten minder dividend moeten uitkeeren. 't Kan er bèst af!

Voorloopig houden wij ons echter nog aan de uitdrukkelijke verklaring van den Heer J. van Vollenhoven, aangaande het onafhankelijke karakter der „Koloniale Petroleum Mij." En wij hopen dat aan die Nederlandsche Maatschappij een gelijke kans zal worden gegeven als aan de andere inschrijvers.

Door het, onder het mom eener inschrijving, toestoppen van de concessie aan de „Koninklijke", zou het Indische publiek niet gediend zijn. Daarvoor staan de manieren der „Koninklijke" ons borg.

Uit Modjokerto

schrijft men ons:

De *poeasa* begint 14 dezer en dan zullen de suikerfabrieken, die nu allen druk aan het malen zijn, wel voor een paar dagen moeten stoppen, want met *padoesan* bijv., den dag te voren, is het volk niet aan het werk te krijgen. Allen gaan dan naar de graven hunner afgestorvenen om ze te reinigen of om daar te offeren. Zelfs de ver afgelegen graven, bijv. op Trawas of op de andere bergtoppen van den Ardjoeno, worden dan bezocht, in den regel ook na de beëindiging van de *poeasa*, de *lebaran* of het zoogenaamd Inlandsch nieuwjaar en op dien dag brengt men bloemen, vruchten, enz. naar de graven en steekt er ook wel eens vuurwerk af.

De bevolking dier streken, waar zoo veel hadji's en santri's huizen, mag wel braaf en vroom worden genoemd; wat echter het laatste betreft, denk ik meer dat het fanatisme is. Diezelfde bevolking doet niet aan dobbelen en ook niet aan opium schuiven, zij komt getrouw na hetgeen ten opzichte van het vasten is voorgeschreven; kortom, zij is stipt in de vervulling harer godsdienstplichten.

Natuurlijk zijn er ook schavuiten in die streken en wordt er wel eens iets misdreven. Op het bovengenoemde Trawas bijv. werd, nog niet zoolang geleden, een bemiddelde vrouw gewurgd, alleen om haar te berooven en sloeg men daarna een touw om den hals van het lijk, het touw bevestigende om een der balken van het dak om te doen voorkomen alsof de vrouw door ophanging een einde aan haar leven gemaakt had. Overigens vindt men niet veel slecht volk meer in deze streken en is er het aantal misdaden dan ook gering.

In het aan den voet van den Ardjoeno gelegen district Modjosari is het heel anders gesteld, daar is het sedert tal van jaren onveilig en wordt er heel wat gestolen en geroofd.

Een dievenbende is er gestadig aan het werk en op de groote pasardagen doet ze flinke slagen, want dan moeten mannen en vrouwen, die met hun koopwaren passerwaarts trekken, het ontgelden; zij worden beroofd, soms geheel uitgeplunderd.

Een paar nachten geleden werd het hoofd dier bende op heeterdaad betrapt, toen hij uit een pasarloods twee krandjangs visch wilde stelen. Het volk was zoo verbitterd op den dief, dat deze vreeselijk werd mishandeld en zeker doodgeslagen zou zijn indien de politie niet tusschenbeide ware gekomen

Ook aan de rietbranden schijnt hier maar geen einde te komen, niettegenstaande de bedrijvers er van, wanneer zij in handen van de politie vallen, door het volk uitgejouwd en met ketelmuziek naar den kawedanan worden begeleid en de Landraad hen tot zware straffen veroordeelt.

Dezer dagen zijn in het district Bangsal weer een viertal kerels gearresteerd die verdacht worden van een paar riettuinen in brand te hebben gestoken.

De politie is in den laatsten tijd ten opzichte van rietbranden zeer actief en het gelukt haar verscheidenen van die branden tot klaarheid te brengen.

Tot dusver zijn in deze afdeeling niet veel rietbranden voorgekomen, maar de suikercampagne is nog lang niet afgeloopen en er kan dus nog heel wat gebeuren.

Een dezer dagen werd door een flinke politiemacht, met den Patih aan het hoofd, het huis van een zekeren bemiddelden Chinees omsingeld en scherp gevisiteerd, want hij stond volgens sommigen onder verdenking van opium te smokkelen, volgens anderen weder zou hij een clandestien pandhuis houden. Er werd echter bij hem niets suspects gevonden.

Maar toch moeten er een paar Chineezen zijn die goederen in pand nemen van Inlanders en zelfs van Europeanen en al zoo de Gouvernements banken van leening afbreuk doen.

Algemeen overzicht van den rijstoogst.

In de Korte berichten voor Landbouw, Nijverheid en Handel lezen wij het volgende over den oogst en de oogstvooruitzichten:

In West-Java werd in een aanmerkelijk aantal minder districten geoogst dan te voren. 68 districten gaven een goed beschot, terwijl van 31 districten de productie te wenschen overliet. In het Noordelijk gedeelte van Cheribon en in de districten Rengasdengklok en Adiarsa van de afdeeling Krawang was het beschot bepaald zeer slecht te noemen.

Ook in Midden-Java is het aantal districten, waarin niet geoogst werd, toegenomen (met 15). Gaven 53 districten een goed beschot, 55 daarentegen bleven beneden het normale en gaven tengevolge van langdurige droogte de districten Kajen (afdeeling Pati, Semarang), Kertanegara (afdeeling Poerbalingga, Banjoemas), Kalibawang en Sogan (afdeeling Koelon Progo, Djokjakarta) eene vrij minimale productie.

In Oost-Java is de verhouding van goed rendeerende tot minder rendeerende districten gunstiger te noemen (69:29), van welke laatste slechts één (Goenoengkendeng, afdeeling Grisee, Soerabaja) een bepaald gering beschot opleverde, tengevolge van een boorderplaag, welke het gewas vernielde. In 65 districten was de oogst reeds afgeloopen.

Aangaande den stand van het rijstgewas wordt medegedeeld:

Het aantal districten in West-Java, waarin geen rijst meer te velde stond, is gestegen tot 29. Bepaald slecht zijn de verwachtingen te noemen in het district Pontang, afdeeling Serang (Bantam) en 2 districten gelegen in de contrôle afdeeling Kandanghauer en Indramajoe West (Cheribon); overigens is de verwachting van 65 districten gunstig, van 23 iets minder.

In Midden-Java is het aantal districten, dat onbeplant is, vrijwel hetzelfde gebleven (Juni 29 — Juli 31). De vooruitzichten op een goeden oogst zijn echter aanmerkelijk gedaald. Was in Juni de verhouding van gunstig tot ongunstig nog 73:58, in Juli is de verhouding 61:68.

Beschouwt men elke residentie afzonderlijk, dan is Semarang vooruitgegaan, Banjoemas gelijk gebleven, Pekalongan een weinig achteruitgegaan, Kedoe sterk (Juni 18:16 alles beplant — Juli 14:20, alles beplant) en Djokjakarta staat er 't slechtst voor (Juni 5:7, 2 d. onbeplant — Juli 1:11, 2 d. onbeplant). De afdeelingen Koelon Progo en Goenoeng Kidoel staan speciaal slecht genoteerd, hetgeen ook het geval is met enkele districten in Banjoemas, Kedoe en Semarang.

In Oost Java staat in de residentie Madoera, het grootste gedeelte van Rembang en vele districten van Madioen geen gewas meer te velde (tezamen 77 districten van de 163). Van de overige districten zijn de verwachtingen van 61 gunstig te noemen, van 20 vrij goed en zijn er slechts 5 (3 Kediri, 1 Soerabaja en 1 Pasoeroean), die een matig beschot zullen opleveren. De stand van het rijstgewas geeft dus in Oost-Java geen aanleiding tot bezorgdheid.

Ziekten en plagen zijn in de afgeloopen maand, evenals in Juni, wederom de oorzaak geweest van veel mislukking, waartoe ook het abnormale weder, voornamelijk de groote droogte, veel heeft bijgedragen.

De stand der overige voedings- en han-